

Ks. Grzegorz Polok

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Zarządzania

FORMY POMOCY PASTORALNEJ STUDENTOM POCHODZĄCYCH Z RODZIN Z PROBLEMEM ALKOHOLOWYM

WSTĘP

Jednym z głównych problemów dotyczących polskiego społeczeństwa jest zjawisko coraz powszechniejszego nadużywania alkoholu, czy wręcz alkoholizmu jednego lub dwojga rodziców¹. Konsekwencją takich postaw jest szybko rosnące pokolenie dorosłych dzieci alkoholików (DDA). Są nimi osoby pełnoletnie, które wychowywały się w rodzinie alkoholowej, przez co doświadczają w swoim dorosłym życiu trudności, tkwiących korzeniami w doświadczeniach wyniesionych z swojej rodziny². Z dostępnych szacunkowych danych wynika, iż dorosłe dzieci alkoholików stanowią około 40 procent pełnoletniej populacji Polaków, co zgodnie z krzywą Gaussa pozwala przyjąć, że także we wspólnocie akademickiej jest podobny procent studentów DDA³. Dane te oraz rosnące z roku na rok spożycie alkoholu w Polsce⁴ stanowią wezwanie do tego, by temu problemowi szeroko

¹ Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych szacuje, że w Polsce żyje prawie 4 miliony dzieci, których rodzice nadużywają alkoholu, oraz około 1,5 miliona dzieci alkoholików. Zob. M. Kucińska, *Gdzie się podziało moje dzieciństwo*, w: *O Dorosłych Dzieciach Alkoholików*, pr. zb. brak red., Kielce 2006, s. 25.

² Por. L. Cermak i J. Rutzky, *Czas uzdrowić swoje życie*, Warszawa 1998, s. 7–13.

³ Por. M. Kucińska, *Dorosłe Dzieci Alkoholików*, w: www.kiosk.onet.pl/charaktery/11.05.08

⁴ W 2008 roku Polacy na alkohol wydali ponad 25 miliardów złotych, co w odniesieniu do roku 2007 oznacza wzrost wydatków aż o 16 procent. We wskazywanym roku 2008 na piwo Polacy wydali niemal 13 miliardów, a na wódkę około 10 miliardów, zaś pozostałą kwotę na wino i tzw. drinki gotowe. Zob.: *Jest kryzys, więc pijemy coraz więcej*, w: www.dziennik.pl.23.05.09. W roku 2010 na alkohol w naszym kraju wydano prawie 40 miliardów. Zob. www.salesnews.pl (dostęp: 26 I 2014).

rozumiane środowisko akademickie⁵ (uczelnie, instytuty badawcze, różne organizacje studenckie, stowarzyszenia uniwersyteckie), a szczególnie wspólnoty duszpasterstwa akademickiego, poświęciło znaczną uwagę zarówno na płaszczyźnie teoretycznej, jak i praktycznej⁶.

Celem bowiem działań duszpasterstwa akademickiego (DA) jest pośrednictwo zbawcze Kościoła w budowaniu wspólnoty w Chrystusie. W przypadku przestrzeni uniwersyteckiej chodzi o budowanie tej wspólnoty w danym środowisku akademickim. Urzeczywistnianie kościelnej komunii w środowisku akademickim winno dokonywać się poprzez liturgię, martyrię (słowo i życie chrześcijańskie) oraz diakonię, będącą wyrazem miłości. Z perspektywy pomocy studentom DDA jako szczególnie ważna jawi się funkcja diakonii. Rozumie się ją w dwóch aspektach: jako posługa osobom wymagającym szczególnej troski, a także jako władza, która ma charakter wyraźnie służebny. Diakonia pojmowana jako posługa ludziom potrzebującym pomocy w środowisku akademickim oznacza po pierwsze miłość obecną u podstaw wszelkich działań, przewyciężającą anonimowość, obcość i zagubienie w świecie uniwersyteckim, po drugie zaś – *caritas* realizującą się w społecznym działaniu całej wspólnoty DA na rzecz potrzebujących. Wymienia się tutaj najczęściej zagadnienie troski o małżeństwa, zwłaszcza studenckie, osoby doświadczone przez los, w tym studentów DDA⁷. Co więcej, zwraca się uwagę na konieczność podejmowania działań, mających na celu pozytywne odbudowywanie środowiska poprzez tworzenie zdrowych grup, które inspirować będą społeczność uniwersytecką i proponować nowe wzorce zachowań. Czas studiów jest bowiem szczególnym okresem w cyklu życiowym człowieka. Zwłaszcza z punktu widzenia wychowania i edukacji to najbardziej wartościowy i wymagający okres dla osób studiujących, ponieważ można przyjąć, że jest to czas, w którym dochodzi do ciągłej optymalizacji rozwoju osobowości studenta. Osobowości, która w przyszłości zadecyduje o możliwościach realizacji przez niego istotnych zadań religijnych, społecznych, zawodowych, rodzinnych czy obywatelskich. Na tym etapie rozwoju studenta szkoła wyższa, duszpasterstwo akademickie, staje się dla niego przestrzenią życiową o znaczeniu podstawowym, w którym poza wiedzą zawodową kształtuje swoją osobowość, nawyki, postawy, przekonania religijne i wynikające z tego zachowania⁸. Stąd tak ważne jest zapewnienie studentom wywodzącym się z rodzin z problemem alkoholowym, niosących w związku z tym w sobie określone obciążenia psychiczne, profesjonalnej pomocy, która pozwoli na pełny rozwój osobowości tej grupy żaków.

⁵ Z przeprowadzonych w grudniu 2002 roku badań na reprezentatywnej, ogólnopolskiej grupie osób powyżej 18. roku życia wynika, że uczelnie wyższe i instytuty akademickie postrzegane są przez respondentów jako te, które najbardziej działają dla dobra społeczeństwa. Zob. *Postawy wobec społecznej odpowiedzialności biznesu*, w: www.ipsos.pl, s. 8, (dostęp: 13 VI 2009).

⁶ Więcej na ten temat w: G. Polok, *Rozwinąć skrzydła*, Katowice 2013.

⁷ Por. A. Przybecki, *Między poczuciem zagrożenia a potrzebą obecności*, Poznań 1999, s. 45.

⁸ Por. I. Kowalewski, *Zaburzenia emocjonalne studentów krakowskich uczelni wyższych w aspekcie bezpieczeństwa*, w: www.21.edu.pl (dostęp: 10 VII 2009).

PODSTAWOWE PRZYCZYNY PROBLEMÓW STUDENTÓW DDA

Kluczem do odnalezienia głównych przyczyn trudności, jakich doświadczają już w swoim pełnoletnim życiu studenci dorosłe dzieci alkoholików, jest przyjrzenie się okresowi ich dzieciństwa. Przebiegało ono w określonej sytuacji rodzinnej, której skutki w mniejszej lub większej mierze DDA odczuwają przez całe swoje życie. Przecież to właśnie czas bycia dzieckiem jest kluczowym okresem dla rozwoju tożsamości każdego człowieka. Dzieci, doświadczając własnej bezradności, powinny w swoich własnych rodzinach przejść od symbiotycznej do niezależnej relacji z rodzicami. Mają się przy tym uczyć wielu umiejętności niezbędnych do przetrwania i do poukładania życia tak, by czuć się szczęśliwym i spełnionym. W rodzinie, która zaspokaja emocjonalne potrzeby dzieci, gdzie dominują przejrzyste zasady i reguły, rozwija się spójna i silna ich tożsamość. Dzięki takiej przestrzeni rodzinnej dzieci nabywają także umiejętności koegzystencji z innymi ludźmi, która pozwoli im na realizację siebie w ciągu całego swojego życia. Podstawą takiego funkcjonowania rodziny jest małżeństwo, którego wspornikiem jest wzajemna miłość kobiety i mężczyzny, dla wielu z nich mająca źródło w Bogu. W małżeństwie, które pozwala na spełnianie się i rozwijanie obojga małżonków, poprzez postawę dojrzałej miłości, rodzi się odpowiedzialność za szczęście swoje i innych, co daje szansę na to, by stało się ono przestrzenią dla pełnego rozwoju i funkcjonowania rodzących się dzieci⁹.

Inaczej wygląda sytuacja dzieci w rodzinie określanej mianem dysfunkcyjnej. Jest to bowiem taka wspólnota rodzinna, która nie potrafi właściwie wypełnić głównych funkcji rodziny (funkcji ekonomicznej, społecznej, socjopsychologicznej) oraz nałożonych na nią podstawowych zadań, jakimi są opieka i wychowanie. Ujawniającą się, w mniejszym lub większym stopniu, w rodzinie dysfunkcyjnej niezdolność do realizacji jej podstawowych funkcji i zadań wpływa na każdego z jej członków. Rodzina jest przecież systemem, w którym zaburzone funkcjonowanie czy niezrealizowanie określonych powinności przez nawet jednego z jej członków uderza w cały system rodziny, zwłaszcza w jego najdelikatniejsze ogniwo – dzieci. Rodzina dysfunkcyjna jest zamknięta w sobie, ponieważ często jej członkowie żyją w izolacji od świata zewnętrznego pozbawieni jakiegokolwiek nici przyjaźni czy bliskich kontaktów towarzyskich. Jeżeli natomiast takie kontakty się pojawiają, są powierzchowne, oparte na pozorach, pozbawione prawdziwych uczuć, nieszczerze. W rodzinie dysfunkcyjnej nie mówi się prawdy o problemach jej członków, dokonując przy tym zafałszowania i zniekształcania rzeczywistości, w której ona żyje. Zaburzona jest także komunikacja między poszczególnymi członkami rodziny i raczej nie można liczyć na ich wzajemną pomoc. Co więcej,

⁹ Por. J. Wawerska-Kus, *Dzieciństwo bez dzieciństwa*, Warszawa 2009, s. 8–12; zob. także Z. Sękowska, *Współzależność wychowania i rozwoju dziecka*, w: *Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej*, red. F. Adamski, Kraków 1982, s. 99–114.

każdy z tej wspólnoty rodzinnej jest przeważnie skoncentrowany na sobie, ignorując problemy swoich bliskich.

W rodzinie dysfunkcyjnej sztywno określony jest podział ról, jakie się w niej pełni, a u jej członków ma miejsce nieadekwatne widzenie rzeczywistości własnego domu i określonych w nim zachowań. W takiej rodzinie dzieci mają niewiele spójnych, budujących doświadczeń i wzorów rodzicielskich pozwalających na kształtowanie przez nich pozytywnych postaw wobec siebie, innych czy świata. Taka wspólnota życia nastawiona jest przede wszystkim na sztywne utrzymanie systemu rodzinnego, nie zaś na rozwój swoich członków. Dysfunkcyjna rodzina, której skutki dotyczą wychowywanych w niej dzieci, może przybierać różne formy. Nierzadkim powodem dysfunkcyjności rodziny jest nadużywanie alkoholu czy alkoholizm jednego lub dwojga rodziców bądź inne uzależnienia, albo choroba psychiczna kogoś z członków rodziny. Często tej formie dysfunkcyjności rodziny może towarzyszyć stosowana wobec dzieci lub współmałżonka przemoc fizyczna lub psychiczna, a nawet maltretowanie i wykorzystywanie seksualne¹⁰.

O rodzinie dysfunkcyjnej możemy mówić także wtedy, gdy ze strony jednego lub obojga rodziców ma miejsce fizyczne czy psychiczne opuszczenie dzieci, ich nieobecność emocjonalna czy chłód emocjonalny okazywany własnym pociechem. Zachowanie jednego czy obojga rodziców, które może mocno zaburzyć osobowość dzieci, to wyrażana przez nich trwale w słowach, czynach czy wręcz w całej postawie nieakceptacja, dewaluowanie czy wręcz odrzucanie swoich własnych dzieci. Formą dysfunkcji, która dotyczy dzieci w ich własnych rodzinach, mogą być także nadużycia emocjonalne, czyli wykorzystanie dzieci przez dorosłego do zaspokajania swoich potrzeb emocjonalnych, na przykład przez uczynienie z nich powiernika spraw dorosłych albo tworzenie koalicji z dziećmi przez jednego z rodziców przeciw drugiemu. Objawem dysfunkcyjności rodziny jest także stawianie dzieciom przez jednego lub obojga z rodziców wymagań nieadekwatnych do ich etapu rozwoju i posiadanych możliwości. Może się taka dysfunkcja objawiać w trwałych działaniach rodziców, które infantyлизują ich dzieci lub określają wobec nich nadmierne wymagania i oczekiwania, niemożliwe przez nie do spełnienia. Ponadto ujawniający się ze strony rodziców przerost sztywnych wymagań nad okazywaniem miłości i czułości wobec własnych dzieci czy nadopiekuńczość wobec nich powiązana z nadmierną kontrolą mogą przyczynić się do dysfunkcyjności wychowywanych dzieci¹¹.

Współcześnie pełnoletnie osoby, które doświadczyły w swojej rodzinie, w procesie wzrastania w niej, jednego bądź wielu wymienionych powyżej przejawów

¹⁰ Jak wynika ze sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w 2007 roku, 36 proc. Polaków ujawniło, że co najmniej raz doświadczyli jakiejś formy przemocy w rodzinie, a co piąty z naszych rodaków przyznaje się do tego, że był sprawcą przemocy wobec członków swojej rodziny. Zob. *Co trzeci Polak doświadczył przemocy w rodzinie*, w: www.info.wiara.pl (dostęp: 20 X 2008).

¹¹ Por. J. Bradshaw, *Toksyczny wstyd*, Warszawa 1997, s. 38–62.

dysfunkcyjności, określa się mianem dorosłych dzieci z rodziny dysfunkcyjnej (DDD). Szczególnie trudna, ze względu na skutki, jakie ujawniają się w dorosłym życiu, jest sytuacja, w której dzieci wychowywane były w rodzinie, gdzie jedno lub dwoje rodziców nadużywa alkoholu bądź jest już od niego uzależniona. W tym przypadku przyjęło się określać takie osoby mianem dorosłych dzieci z rodzin alkoholowych (DDA). Zauważono też, iż doświadczenie przez dzieci silnych przejawów dysfunkcyjności ich rodziny, które jednak nie były związane z problemem alkoholowym rodziców, powoduje często w ich dorosłym życiu skutki podobne do tych, które ujawniają się przede wszystkim u dzieci z rodziny alkoholowej. Dlatego część dorosłych dzieci z rodziny dysfunkcyjnej w swoim procesie zdrowienia będzie potrzebowała takiej samej pomocy jak dorosłe dzieci alkoholików. Ze względu na skalę problemu i wynikające z tego konsekwencje dla studentów, którzy wychowywali się w rodzinie z problemem alkoholowym, skoncentrujemy się na nich w dalszej części tego artykułu. Należy jednak stale mieć w pamięci, iż silne skutki wynikające z dysfunkcji rodziny, a ujawniające się w DDD, podobne są do tych, jakie mają DDA, stąd drogi pomocy dla tych grupy osób będą mocno zbliżone do siebie¹².

W rodzinie z problemem alkoholowym ujawnia się sytuacja permanentnego kryzysu związanego z ciągłym nadużywaniem alkoholu przez jednego czy dwoje rodziców, a pod znakiem zapytania staje przetrwanie systemu rodzinnego. W takim przypadku cała rodzina jest zobligowana przystosować się do sytuacji, gdy matka czy ojciec lub matka i ojciec często wyłączają się z działań zaspokajania potrzeb własnej rodziny. Ma to miejsce przeważnie przez nieobecność fizyczną jednego albo obojga rodziców, wtedy gdy spożywają on, ona, oni w nadmiernych ilościach alkohol poza domem rodzinnym, lub nieobecność psychiczną, kiedy jest, są obecni w domu, ale w stanie zamroczenia alkoholowego. Takie formy nieobecności trwają zazwyczaj wiele lat, powodując, że dzieci trwają w permanentnym stresie, co wymusza na nich zachowania trudne lub raniące, ale pozwalające im na przetrwanie w tak dysfunkcyjnej rodzinie. Atmosfera domu alkoholowego związana jest także ze stanem swoistego napięcia powiązanego z nieprzewidywalnością tego, co może się wydarzyć, z narastającym gniewem, złością, pretensjami, co powoduje u dzieci doświadczenie stanów głębokiego niepokoju. Konsekwencją emocjonalnego opuszczenia dziecka w rodzinie z problemem alkoholowym jest jego bardzo niskie poczucie wartości czy nawet bezwartościowości¹³.

CECHY STUDENTÓW DOROSŁYCH DZIECI ALKOHOLIKÓW

Przestawiony powyżej skrócony opis sytuacji rodzinnej, w której wzrastali studenci dorosłe dzieci alkoholików, ma fundamentalny wpływ na ich życie, na

¹² Por. J. Woititz, *Dorosłe dzieci alkoholików*, Warszawa 2000, s. 5.

¹³ Por. S. Forward, *Toksyczni rodzice*, Warszawa 2007; zob. także E. Woydyłło, *Poprawka z matry*, Warszawa 2009, s. 51–89.

to, co i jak w nim przeżywają. Można bowiem zauważyć, iż DDA w pełnoletnim życiu towarzyszy silny lęk przed odrzuceniem, co skutkuje często świadomym unikaniem przez nich zbliżenia uczuciowego z innymi ludźmi. Przejawia się to także w dużych trudnościach w tworzeniu trwałych, satysfakcjonujących związków. Również już w trwającym związku dorosłe dzieci alkoholików wyczulone są na wylapywanie sygnałów od partnera sugerujących chęć odejścia czy osłabienia więzi, na co reagują wyprzedzającym działaniem, pierwsze zrywając takie bliższe relacje¹⁴.

Odrzucenie emocjonalne czy fizyczne przez rodziców, którego doświadczają dorosłe dzieci alkoholików w swojej dysfunkcyjnej rodzinie, wpływa bardzo silnie na ich postrzeganie siebie samych, zwłaszcza ujawnia się to w stałym poczuciu niższej wartości czy wręcz bezwartościowości.

Studenci dorosłe dzieci alkoholików starają się z tym bolesnym odczuciem niskiej wartości poradzić sobie przede wszystkim na dwa sposoby. Pierwszym z nich to zachowania perfekcyjne, objawiające się w stawianiu sobie dużych wymagań i mnóstwie zadań do wykonania. Wydaje się, że dorosłe dzieci alkoholików poprzez takie działania udowadniają sobie swoją wartość¹⁵.

Budowanie przede wszystkim w działaniach zewnętrznych przez studentów dorosłe dzieci alkoholików poczucia własnej wartości powoduje, że przy jakiegokolwiek krytyce ich działań ze strony innych ludzi, mimo licznie udzielanych pochwał, wzmagają się na nowo w nich odczuwanie zaniżonej wartości siebie.

Drugim sposobem dawania sobie rady z niskim poczuciem wartości są w przypadku dorosłych dzieci alkoholików zachowania unikowe. Polegają one na wycofywaniu się z góry ze wszystkich trudnych do zrobienia zadań, by nie poczuć goryczy porażki.

Dorosłe dzieci alkoholików mają także tendencję do zamykania się w raz obranym kierunku działania. Nie rozpatrują przy tym innych możliwości postępowania i prawdopodobnych konsekwencji podjętych działań. Impulsywność taka prowadzi dorosłe dzieci alkoholików do zamieszania w swoim życiu, wzrostu nienawiści do samych siebie i utraty kontroli nad otoczeniem. Dodatkowo, gdy zorientują się w zaistniałej sytuacji, zużywają one przesadną ilość energii na jej oczyszczenie¹⁶.

Dorosłe dzieci alkoholików są studentami, którzy doświadczili w swoim dzieciństwie stanu permanentnego odrzucenia ze strony najbliższych, co w ich pełnoletnim życiu powoduje, iż są nieufne i mają potrzebę dystansu wobec innych ludzi. Konsekwencją takich relacji do otoczenia jest silne poczucie osamotnienia i izolacji. Studenci dorosłe dzieci alkoholików mogą wtedy celowo unikać związków z ludźmi albo wchodzić w związki z przypadkowymi ludźmi, z którymi nie łączy ich żadna więź emocjonalna. Znaczna większość dorosłych dzieci alkoholików postrzega związek swoich rodziców jako zdecydowanie nieudany, jedno-

¹⁴ Por. J. Woititz, *Dorosłe dzieci...*, s. 51–57.

¹⁵ Por. E. Woydyłło, *Podnieś głowę*, Warszawa 1998, s. 19–26.

¹⁶ Por. Z. Sobolewska, *Odebrane dzieciństwo*, Warszawa 2000, s. 8–10.

częście niosąc w sobie irracjonalną wiarę, że oni sami mogą lepiej ułożyć sobie życie z alkoholikiem. Takie postrzeganie siebie i swoich możliwości w tworzeniu relacji z drugim człowiekiem wiedzie często studentów dorosłe dzieci alkoholików w trudne związki, zwykle z partnerami uzależnionymi. Przyczyną, która pcha do takiego postępowania DDA, jest także chęć uniknięcia samotności za każdą cenę. Co więcej, dorosłe dzieci alkoholików są też w takich dysfunkcyjnych związkach niezwykle lojalne, nawet w obliczu dowodów, że druga strona na to nie zasługuje¹⁷.

W swoim życiu w rodzinie z problemem alkoholowym studenci dorosłe dzieci alkoholików doświadczyli, że okazywanie uczuć bliskim skutkuje często odepchnięciem czy nawet agresją z ich strony. Przeżyli w swoim własnym dysfunkcyjnym domu, że ich uczucia nie zostają odwzajemnione. Dla uniesienia lęku i cierpienia z tego wynikającego oraz dla pokonania rodzącego się uczucia pogardy dla samego siebie, zastosowali mechanizm obronny, polegający na tym, że tłumi się swoje własne uczucia zarówno pozytywne, jak i negatywne. Dorosłe dzieci alkoholików w ramach obrony samych siebie nie starają się rozpoznać rodzących się w sobie uczuć ani komukolwiek ich okazywać czy ukazywać, ale „zamrażają swoje uczucia”.

U studentów dorosłych dzieci alkoholików w ich okresie dzieciństwa nie zostały zaspokojone podstawowe potrzeby emocjonalne bycia kochanym, akceptowanym, podziwianym czy ważnym dla kogoś. Ich duże wysiłki skierowane do swoich rodziców, by „zasłużyć na ich miłość”, nie przyniosły dorosłym dzieciom alkoholików oczekiwanych zmian i nadal w swoich domach nie doświadczały tak potrzebnej im bezwarunkowej miłości. Dla poradzenia sobie z tak trudną sytuacją życiową dorosłe dzieci alkoholików opanowały sztukę wypierania własnych potrzeb czy wręcz zaprzeczania swoim potrzebom. Wynikiem tego są postawy studentów DDA, w których nie dbają o siebie, nie dając jednocześnie sobie szansy na zrealizowanie jakichkolwiek swoich potrzeb. Za to dorosłe dzieci alkoholików w kontaktach z innymi ludźmi starają się maksymalnie spełniać ich oczekiwania. Takie głębokie wyparcie potrzeb przez studentów dorosłych dzieci alkoholików może spowodować także u nich trwałą niezdolność do wyobrażenia, rozpoznania czy realizacji własnych potrzeb¹⁸.

Żyjąc w rodzinie dysfunkcyjnej, w wiecznie występującym w niej chaosie, studenci dorosłe dzieci alkoholików permanentnie podejmowali próbę jego opanowania. Ponieważ byli przekonani, że od sukcesów w opanowaniu istniejącego w ich rodzinie zamętu zależy ich własne i bliskich bezpieczeństwo. Dlatego możliwość wpływania na swoje otoczenia wydaje się dla dorosłych dzieci alkoholików szczególnie ważna, co konsekwencji rodzi silną potrzebę kontrolowania

¹⁷ Nawet do 60 proc. dziewczyn z rodzin alkoholowych wchodzi w związki z osobą uzależnioną, pomimo iż przez okres dorastania obiecuja sobie, że stworzą inną rodzinę niż ta w której się wychowywały. Jednak potrzeba, by być z kimś, pcha je do takich niewłaściwych wyborów. Zob. T. Hellsten, *Wsparcie dla dorosłych dzieci alkoholików. Hipopotam w pokoju stołowym*, Łódź 2005 s. 63–90.

¹⁸ Por. M. Beattie, *Koniec współuzależnienia*, Poznań 2003, s. 61–63.

siebie i innych. Uwidacznia się to szczególnie w zachowaniach nadopiekuńczych i manipulacyjnych w stosunku do najbliższych. Potrzeba uporządkowania życia wiąże się u niektórych dorosłych dzieci alkoholików ze strategią planowania swojego życia czasami na wiele lat do przodu. Zás część ze studentów dorosłych dzieci alkoholików na nieprzewidywalność zdarzeń ze swojego dzieciństwa reaguje zupełnie inaczej. Nie podejmują oni żadnych prób uporządkowania czegokolwiek w swoim życiu czy otoczeniu. Ta grupa DDA raczej niewiele planuje we własnym życiu, mając przy tym spore trudności z realizacją swoich zamierzeń do końca.

Utrwalone w rodzinne dysfunkcyjnej doświadczenia z okresu dzieciństwa uczą studentów dorosłe dzieci alkoholików, że prawie każda zmiana jest niebezpieczna. Bowiem gdy sytuacje w rodzinie się powtarzały, można było znaleźć jakiś sposób, by je przeżyć. Nowe zaś sytuacje wywoływały u nich większy lęk i trwogę. Dlatego w pełnoletnim życiu wielu studentów dorosłych dzieci alkoholików trwa w niekorzystnych dla siebie warunkach czy relacjach przede wszystkim z poczucia silnego lęku przed jakąkolwiek zmianą.

W swoim dzieciństwie, ze względu na problemy alkoholowe jednego albo obojga rodziców, studenci dorosłe dzieci alkoholików musieli się w jakiś sposób przystosować do życia, któremu towarzyszy stałe atmosfera zagrożenia. Niestety taka sytuacja w ich dorosłym życiu skutkuje stanem ciągłego poczucia zagrożenia, także i wtedy, gdy realnie ono nie występuje¹⁹.

Podstawową reakcją, jaka ujawniała się u studentów dorosłych dzieci alkoholików w ich okresie dzieciństwa na doświadczenie przemocy psychicznej czy fizycznej, był lęk. Nie mogli oni tego uczucia w tym okresie swojego życia okazywać na zewnątrz, zwłaszcza wobec bliskich, dlatego jako dzieci pozostawali sami ze swoim silnym lękiem, co przyczyniało się do pogłębiania ich poczucia braku bezpieczeństwa²⁰. Silne lęki nie zniknęły wraz ze stanem się pełnoletnim przez dorosłe dzieci alkoholików. Doświadczają one nadal w swoim życiu nieokreślonych lęków, które nasilają się przeważnie w okresie względnego spokoju w ich życiu. Co więcej, pojawiający się wtedy lęk uruchamia u studentów dorosłych dzieci alkoholików stare, znane im sposoby radzenia sobie z nim poprzez tłumienie go czy zachowania ucieczkowe²¹.

Uczucie lęku nie jest jedynym, którego dzieciom w tych rodzinach, gdzie panuje przemoc, nie wolno ujawniać na zewnątrz. Albowiem reakcją dorosłych dzieci alkoholików na okazywaną im w domu rodzinnym przemoc psychiczną czy fizyczną jest także pojawiające się i głęboko skrywane uczucie złości, gniewu czy nienawiści. W późniejszym życiu objawia się ono niekontrolowanymi wybuchami gniewu przez studentów dorosłe dzieci alkoholików wobec bliskich im osób, zwłaszcza swoich dzieci. Części z DDA udaje się powstrzymać takie zachowania agresywne i nie okazywać ich na zewnątrz, ale ujawniają się one za to w ich wną-

¹⁹ Por. J. Woititz, *Dorosłe dzieci...*, s. 57–62.

²⁰ Por. S. Jeffers, *Nie bój się bać*, Warszawa 1999, s. 9–13.

²¹ Por. A. Wobiz, *Współzależnienie w rodzinie alkoholowej*, Warszawa 2001, s. 13–33

trzu. W takim przypadku te uczucia są przez dorosłe dzieci alkoholików mocno tłumione, co prowadzi je do silnego poczucia winy i zachowań autoagresywnych.

Dla dzieci w otaczającym świecie okresu dzieciństwa pierwszymi autorytetami stają się rodzice. Studenci dorosłe dzieci alkoholików nie mają w sobie takiego przeświadczenia, gdyż w kontakcie ze swoimi z rodzicami często doświadczyli z ich strony braku dotrzymania danego słowa, kłamstw, zawodności w różnych ważnych dla dziecka sytuacjach życiowych. Przekłada się to w późniejszym życiu akademickim dorosłych dzieci alkoholików na postawę braku zaufania do osób, które uznane są powszechnie za autorytety. Jednocześnie DDA stale nosi w sobie potrzebę posiadania swoich autorytetów i ujawnia tęsknotę za nimi.

W rodzinie z problemem alkoholowym nie ma miejsca także na realizowanie jednoznacznego systemu wartości. Dysfunkcyjni rodzice, pomimo że w swoim życiu przyjęli określoną grupę wartości i zasad, często wypływających z wyznawanej przez nich religii, z różnych powodów nagminnie je łamią. Co więcej taka osobista ich postawa nie przeszkadza im, by te wybrane normy i zasady przekazywać swoim dzieciom. Powoduje to, że ich dzieci doświadczają braku porządku moralnego i jasnego oddzielenia dobra od zła. Często reakcją studentów dorosłych dzieci alkoholików na taką rzeczywistość jest intensywne poszukiwanie, a potem sztywne zewnętrzne przyjęcie i rygorystyczne przestrzeganie norm moralnych. Powoduje to także ocenianie działań, sytuacji, wydarzeń (własnych i innych) według ostrych czarno-białych kategorii. Takie bezwzględne sądy moralne dorosłych dzieci alkoholików potrafią przyczynić się do utrudnienia ich kontaktów z innymi ludźmi, a w bliskich relacjach mogą ograniczyć ich zdolność do wybaczenia²².

Zdarza się u niektórych z dorosłych dzieci alkoholików, że rezygnują oni ze swojego życia osobistego na rzecz opieki nad swoimi nadużywającymi alkoholu rodzicami. Uważają oni bowiem, że ich zasadniczym powołaniem życiowym jest nadal troska o mamę czy tatę lub oboje rodziców, uwikłanych w szpony alkoholu. Można także dostrzec takie DDA, które mimo założenia swojej własnej rodziny wiele czasu przebywają nadal z uzależnionymi rodzicami, zaniedbując relacje ze swoimi najbliższymi.

Opisując typowe zachowania studentów dorosłych dzieci alkoholików, trzeba wskazać, że ich samorealizacja może wiązać się z osiągnięciem sukcesów na studiach. Można przecież dzisiaj w różnych organizacjach studenckich czy przedsiębiorstwach spotkać studentów dorosłe dzieci alkoholików, którzy dążą do realizowania siebie poprzez zaangażowanie w proces studiowania czy wykonywaną pracę. Dorosłe dzieci alkoholików potrafią zajmować, na różnych szczeblach danej firmy czy organizacji, odpowiedzialne stanowiska i odnosić przy tym sukcesy w swoim życiu studenckim czy zawodowym. Jako że studenci dorosłe dzieci alkoholików w swoich dysfunkcyjnych domach, aby przeżyć, musieli żyć pod stałą presją i w ciągłym stresie, to świetnie także radzą sobie z tymi „stanami” na

²² Por. Z. Sobolewska, *Odebrane...*, s. 19–29.

uczelni czy w pracy, efektywnie przy tym funkcjonując. Co więcej, DDA zazwyczaj dobrze wywiązują się ze swoich obowiązków akademickich czy zawodowych i nie boją się trudnych wyzwań czy wypływającego z podejmowanych działań ryzyka. Studenci dorosłe dzieci alkoholików zazwyczaj w życiu akademickim czy zawodowym są osobami odpowiedzialnymi i szybko nie poddają się pojawiającym się w ich studiowaniu czy pracy przeciwnościom. W miejscu studiowania czy pracy DDA często postrzegane są przez swoich wykładowców, przełożonych czy współpracowników jako osoby opanowane oraz zachowujące zewnętrzny spokój zwłaszcza w sytuacjach kryzysowych. Niewielu jednak ludzi, którzy studiują czy pracują razem ze studentami dorosłymi dziećmi alkoholików, potrafi dostrzec, jak mimo zewnętrznych postaw ich wewnątrz jest pełne silnego napięcia czy lęku zwłaszcza przed oceną ze strony innych osób²³.

Prezentując wybrane uczucia, zachowania czy postawy studentów dorosłych dzieci alkoholików, należy wyraźnie zaznaczyć, iż nie każde z nich charakteryzuje się całym opisanym powyżej zespołem cech, a część z nich posiada takie, które nie zostały przytoczone. Jednak samo pojęcie dorosłe dzieci alkoholików oraz określenie charakterystycznego dla nich zespołu cech, wydaje się pomocne dla osób przeżywających w swoim pełnoletnim życiu trudności spowodowanych doświadczeniami wyniesionymi z własnej rodziny²⁴. Wydaje się bowiem, iż w przypadku tych osób najważniejsze jest przerwanie stanu izolacji, w jakiej trwają, i znalezienie się wśród ludzi, którzy z racji podobnych przeżyć potrafią zrozumieć ich silny lęk oraz mocne cierpienie. Powinno to pomóc studentom dorosłym dzieciom alkoholików zdobyć się na odwagę powrotu do złej przeszłości i postarać się nauczyć reagować na to, co się dzieje w ich aktualnej sytuacji, inaczej niż w traumatycznej przeszłości dzieciństwa²⁵.

POMOC DUSZPASTERSKA STUDENTOM DOROSŁYM DZIECIOM ALKOHOOLIKÓW

W polskiej rzeczywistości wielu studentów dorosłych dzieci alkoholików jest praktykującymi katolikami. Daje im to szansę, aby na fundamencie wyznawanej wiary z pomocą łaski Bożej przepracowywać zranienia wynikające z wychowywania się w rodzinie dysfunkcyjnej. Wydaje się to szczególnie ważne, żeby studenci dorosłe dzieci alkoholików rozpoczynający swoją terapię indywidualną czy grupową czynili to w mocnym przekonaniu, że są wspierani miłością Boga oraz życzliwością danej wspólnoty duszpasterstwa akademickiego. Stąd przed tą wspólnotą stoi zadanie szczególnego wsparcia studentów dorosłych dzieci alkoholików w procesie ich zdrowienia.

²³ Por. M. Kucińska, *Gdzie się podziało...*, s. 59–67.

²⁴ Por. też, *DDA – kim jesteśmy?* w: www.psychologia.edu.pl (dostęp: 23 VIII 2008).

²⁵ Por. A. Dodziuk, *Dorosłe Dzieci Alkoholików*, w: „Gazeta Wyborcza” – „Wysokie Obcasy”, 10 V 2002.

Z swej natury duszpasterstwo akademickie powinno być tą przestrzenią, w której każdy ze studentów dorosłych dzieci alkoholików, o ile wyrazi takie pragnie, powinien znaleźć swoje miejsce i otrzymać wsparcie. Najważniejszym przesłaniem, jakie powinno dotrzeć do studentów dorosłych dzieci alkoholików, a zarazem stać się fundamentem wszelkich działań duszpasterstwa akademickiego wobec nich, jest prawda o bezwarunkowej miłości Boga do każdego z nich. Miłości w sposób szczególnie ukazanej ludziom przez Jezusa Chrystusa. Dla osób, dorosłych dzieci alkoholików, które w swoim życiu rodzinnym najczęściej nie doświadczyły prawdziwej miłości, a częściej jej braku, czy tylko miłości warunkowej, dobitnie winno się wskazywać na to umiłowanie ich przez Boga w Osobie Jezusa Chrystusa. On to bowiem towarzyszy aktywnie dorosłym dzieciom alkoholików od chwili ich poczęcia, w każdym okresie ich życia, pomimo tego, iż może nie były w stanie sobie tego uświadomić czy odczuć.

Ukazanie Boga kochającego bezwarunkowo każdego człowieka jest szczególnie ważne wobec studentów dorosłych dzieci alkoholików, którzy poprzez postawę swoich dysfunkcyjnych rodziców, mogą mieć mocno zaburzony obraz Boga, zwłaszcza Boga jako Ojca. Stąd prowadzenie studentów dorosłych dzieci alkoholików do relacji z Jezusem Chrystusem, Synem Bożym, przyjacielem, bratem, jawi się jako szczególnie ważne. Może ono także, przynajmniej w jakiejś mierze, przyczynić się do zbudowania pozytywnej relacji synowskiej studentów dorosłych dzieci alkoholików z Bogiem Ojcem. Relacji synowskiej, której wielu z nich nie mogło w swoim domu z rodzonym ojcem przeżyć. Doświadczenie bezwarunkowej Bożej miłości ma szczególnie miejsce w duszpasterstwie akademickim poprzez posługę sakramentalną, a zwłaszcza podczas sprawowanej Eucharystii. W niej to Duch Święty uobecnia Chrystusa dla każdego z wierzących i pozwala im na uczestniczenie w odkupieńczej śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa. To staje się szansą dla każdego ze studentów dorosłych dzieci alkoholików, by swoje cierpienia, lęki i niepokoje złączyć z Chrystusem cierpiącym i zmartwychwstałym. W Nim szukać wsparcia i mocy do pracy nad swoimi zranieniami i stawania się „nowym człowiekiem”. Ważne jest też, by uczestniczący w sprawowanej Eucharystii studenci DDA mieli świadomość, iż obecność Ducha Świętego w niej powoduje, że jest ona nowym Jego zesłaniem, nowym rozlaniem bezwarunkowej miłości Boga²⁶. To nowe zesłanie Ducha Świętego daje także nadzieję wierzącym studentom DDA na otrzymanie potrzebnych Jego darów i łask, by móc uczyć się postawy dojrzalej wiary. Co więcej, pomimo różnych przeciwności wynikających z przeszłości studenci dorosłe dzieci alkoholików mogą poprzez uczestnictwo w Eucharystii stopniowo wzrastać w prawdziwej miłości. Przecież to w niej następuje przemieniające zstąpienie Ducha Świętego na wszystkich jej uczestników²⁷. Oznacza to, że Duch Święty dokonuje wzmocnienia życia wewnętrznego ochrzczonych oraz

²⁶ Por. *Pełna jest ziemia Twojego Ducha Panie*. Oficjalny dokument Komisji Teologiczno-Historycznej Wielkiego Jubileuszu Roku 2000, Katowice 1997, s. 129–134.

²⁷ Por. W. Nowacki, *Jak Duch Święty działa w Kościele*, „Zeszyty Odnowy” 24 (1998), s. 33.

ich wewnętrznych sił, co pozwala na stałe podejmowanie przez studentów dorosłe dzieci alkoholików procesu zdrowienia i coraz pełniejszego dojrzałego funkcjonowania w swoim codziennym życiu. W każdej sprawowanej Eucharystii dzięki działaniu Ducha Świętego wierzący wezwani są także do ofiarowania z Chrystusem samych siebie, swojej przeszłości i teraźniejszości, podejmowanej pracy nad sobą i tego wszystkiego, co ich aktualnie stanowi. Pozwala to studentom dorosłym dzieciom alkoholików przynosić Chrystusowi na Eucharystię swoje cierpienia, zranienia, negatywne uczucia, po to, by On wspierał ich swoją łaską i dawał siły do stałej przemiany ich życia. Taka postawa studentów dorosłych dzieci alkoholików wsparta działaniem łaski Bożej staje się także szansą dla nich na coraz pełniejsze odnajdywanie tak często zagubionego sensu swojej egzystencji²⁸.

Bardzo ważne, jak się wydaje, jest także danie studentom dorosłym dzieciom alkoholików możliwości przystępowania do sakramentu pokuty i pojednania. Ponieważ, między innymi, w tym sakramencie dostępują oni przebaczenia grzechów, a Duch Święty daje im głęboki pokój, który polega na pojednaniu z Bogiem²⁹. Mocą Ducha Świętego dokonuje się także w tym sakramencie uzdrawianie ich dusz³⁰. Doświadczenie Bożej miłości przebaczącej, otrzymanie pokoju serca jest dla studentów dorosłych dzieci alkoholików szczególnie ważne i potrzebne, ponieważ w ich przestrzeni rodzinnej, zwłaszcza w okresie dzieciństwa, grzech był często obecny i powodował określone dla nich skutki, a zwłaszcza wprowadzał u nich silny stan niepokoju i lęku. Stąd tak potrzeba studentom dorosłym dzieciom alkoholików doświadczenia pewności przebaczenia oraz pokoju serca, które daje Bóg w sakramencie pokuty. Istotne jest też uświadomienie studentom dorosłym dzieciom alkoholików, że sakrament ten jest sakramentem uzdrowienia. Bóg leczy w nim wnętrze człowieka zranione grzechem własnym czy bliźnich, co pozwala na pokonywanie własnych słabości i wzrastanie w miłości do Niego i ludzi.

W życiu studentów dorosłych dzieci alkoholików, zwłaszcza w okresie dzieciństwa i dorastania, było wiele sytuacji, które określa się jako raniące. Doświadczały przecież w swoich domach, szczególnie ze strony nadużywającego alkoholu jednego lub obojga rodziców, zachowań, które powodowały zranienia w ich psychice, duszy, a nawet na ciele, co może skutkować ich psychicznymi czy somatycznymi chorobami. Stąd słuszne jest, by w działaniach duszpasterstwa akademickiego odbywało się także udzielanie sakramentu chorych pragnącym przyjąć go studentom dorosłym dzieciom alkoholików. Udzielanie tego sakramentu powinno być poprzedzone katechezą wyjaśniającą sens jego przyjęcia. Przecież w tym sakramencie Duch Święty sprawia, że u przyjmujących go następuje ich wewnętrzne umocnienie w doświadczanym cierpieniu. Ponadto Duch Święty w sakramencie

²⁸ Por. J. Szymusiak, *Zgromadzenie eucharystyczne wyrazem misterium Kościoła*, w: *Kościół w świetle soboru*, red. H. Bogacki i S. Moysa, Poznań 1968, s. 118.

²⁹ Por. Jan Paweł II, *Duch Święty – źródłem prawdziwego pokoju*, audiencja generalna 29.05.1991, w: *Wierzę w Ducha Świętego Pana i Ożywiciela*, Watykan 1992, s. 373–377.

³⁰ Por. R. Silvano i F. Mascarenhas, *Duch Święty*, Kraków 2000, s. 102–104.

chorych obdarza serca studentów dorosłych dzieci alkoholików pokojem oraz dodaje im odwagi w przeżywaniu mogących pojawić się chorób psychicznych czy fizycznych, które mogą być konsekwencją zranień doznanych przez nich w ich domach rodzinnych. Co więcej, jak wierzy Kościół, Duch Święty w tym sakramencie leczy duszę, a niekiedy ciało tych, którzy przyjmują ten sakrament. W sakramencie chorych ma także miejsce wzmocnienie wierzących w ufności i wierze Bogu oraz umocnienie ich w walce z pokusami złego ducha. Z perspektywy doświadczeń studentów dorosłych dzieci alkoholików takie działanie łaski Boga jest niezmiernie ważne, gdyż jak sami wskazują, ich życie, zwłaszcza wtedy, kiedy podejmują terapię, jest przestrzenią silnej walki duchowej³¹.

Na drogach wiary studentów dorosłych dzieci alkoholików istotne jest oparcie się przez nich na silnej relacji z Bogiem poprzez Jego słowo zapisane na kartach Biblii. Może to mieć miejsce na indywidualnej medytacji Bożego słowa (lectio divina) czy we wspólnocie duszpasterstwa akademickiego np. na kręgu biblijnym. Można dostrzec, iż medytacja słowa Bożego zawartego w Biblii jest szansą dla studentów dorosłych dzieci alkoholików na otrzymanie łaski, która pozwoli zobaczyć im prawdziwy obraz Boga. Obraz tak często zdeformowany w ich rodzinnych domach, zwłaszcza przez postawę nadużywającego alkoholu bądź już od niego uzależnionego ojca. Lektura Pisma Świętego jest też drogą do doświadczenia przez dorosłe dzieci alkoholików bezwarunkowej miłości Boga i stopniowego wzmocniania na niej swojego, tak często niskiego poczucia wartości. Słuchanie, przyjmowanie i realizowanie słowa Boga odczytywanego w Biblii może pozwolić dorosłym dzieciom alkoholików na głębsze zjednoczenie z samym Bogiem, co powinno przeciwdziałać silnie obecnemu w nich poczuciu osamotnienia i odrzucenia. Codzienna lektura Pisma Świętego staje się także narzędziem w rękę Boga, dzięki któremu studenci DDA mogą być prowadzeni do pełniejszego życia, gdy coraz lepiej będą odnajdywać sens swojej egzystencji i podejmowanych działań³².

Rozważanie słowa Bożego jest jedną z form modlitwy indywidualnej ludzi wierzących, w której nawiązują oni relację z Bogiem. Źródłem zaś każdej modlitwy ochrzczonych jest sam Duch Święty³³. On to obdarowuje wierzących darem modlitwy, dzięki któremu mogą zwracać się do Boga³⁴. Duch Święty wzbudza także w ludziach potrzebę modlitwy i ją kształtuje, towarzysząc przy tym modlącym się. To On prowadzi podczas modlitwy wierzących i uzupełnia ich nieumiejętność modlenia się³⁵. Jak się wydaje, dla studentów dorosłych dzieci alkoholików modlitwa jest przestrzenią, gdzie z jednej strony mogą doświadczyć pomocnego

³¹ Por. B. Nadolski, *Duch Święty w liturgii*, w: *Katechizm Kościoła Katolickiego – wprowadzenie*, red. M. Rusiecki, E. Pudelko, Lublin 1995.

³² Por. G. Martin, *Czytanie Pisma świętego jako Słowa Bożego*, Kraków 1982, s. 13, 14.

³³ Por. Paweł VI, *Duch Jezusa*, audyencja generalna 17 V 1967, w: *Trwajcie mocni w wierze, Paweł VI* (przemówienia na audyencjach ogólnych z lat 1963–1967), t.1, Kraków 1971, s. 99, 100.

³⁴ Por. tenże, *Obrzęd i tajemnica*, audyencja generalna 13 VIII 1969, w: *Czy modlimy się dzisiaj*, Poznań 1974, s. 83.

³⁵ Por. E. Carter, *Duch Święty jest obecny*, Warszawa 1975, s. 47, 48.

działania Boga w Osobie Ducha Świętego, a z drugiej strony wzmacniać swoją relację z Bogiem i czynić ją mocnym fundamentem swego życia. Co więcej, działanie Ducha Świętego polega też na tym, że będąc głównym sprawcą życia modlitwy w wierzących, przenosi On niejako do ich serc modlitwę Syna, Jego wołanie skierowane do Ojca. Dzięki Niemu wierzący przeżywają w modlitwie swoje przybrane synostwo³⁶. Takie działania Ducha Świętego jest szczególnie cenne dla studentów dorosłych dzieci alkoholików, ponieważ często w ich życiu nie było im dane tworzyć mocnej i dobrej relacji ze swoim rodzonym ojcem, czy wręcz słowo „ojciec” w ich życiu wywołuje uczucie strachu i lęku³⁷. Prócz tego Duch Święty poprzez modlitwę pobudza studentów dorosłe dzieci alkoholików do czujności na życiowych drogach, by mogli zwalczyć pojawiające się pokusy i próby, oraz udziela im mocy do realizowania swej ludzkiej i chrześcijańskiej tożsamości³⁸.

Bardzo ważną przestrzenią, potrzebną dla wspomagania procesu zdrowienia studentów dorosłych dzieci alkoholików, jest możliwość bycia we wspólnocie osób wzajemnie siebie wspierających. Szansą na tworzenie takiego miejsca mogą być ośrodki duszpasterstwa akademickiego³⁹. Powinny one stać się miejscem tworzenia się prawdziwych wspólnot otwartych na wszystkich studentów, przyczyniając się do kształtowania więzów koleżeńskich i przyjacielskich. Trwanie w takiej wspólnocie, budowanie zdrowych, pozytywnych relacji z innymi, jest dużą szansą dla studentów dorosłych dzieci alkoholików na wzmocnienie ich w procesie przemiany swojego życia⁴⁰.

Oparcie się na Bogu, przeżywanie coraz pełniej relacji z Nim, przyjmowanie sakramentów świętych, lektura Pisma Świętego, indywidualna i wspólna modlitwa oraz bycie we wspólnocie są, jak można przyjąć, fundamentalną drogą wsparcia dla życia studentów dorosłych dzieci alkoholików. Wzbogacają oni dzięki temu swoje ludzkie uczucia i rozwijają sferę duchową. Całe życie studentów DDA może stać się bardziej uporządkowane za sprawą realizowanych przez nich wskazań moralnych. Mogą rozwijać w sobie cnoty i podejmować działania rozwijające w nich i wokół nich konkretne dobro, stając się przez to wzorem dla innych⁴¹.

³⁶ Por. Jan Paweł II, *Duch Święty sprawcą naszej modlitwy*, audyencja generalna 17 IV 1991, w: *Wierzę w Ducha Świętego...*, s. 353, 354.

³⁷ Zob. B. Pittman, *Modlitwy do 12 kroków, czyli jak wyjść na prostą*, Warszawa 1996; zob. także: R. Lerner, *Codzienne afirmacje*, Warszawa 1999.

³⁸ Por. E. Carter, *Duch Święty...*, s. 47, 48.

³⁹ Por. Stolica Apostolska, *Obecność Kościoła na Uniwersytecie i w kulturze uniwersyteckiej*, w: *Informator Duszpasterstwa Akademickiego w Polsce*, Warszawa 2002, s. 27–29.

⁴⁰ Por. M. Jędraszewski, *Duszpasterstwo akademickie dziś: wyzwania i nadzieje*, w: www.katecheza.episkopat.pl (dostęp: 8 VI 2009).

⁴¹ Por. K. Cholna, M. Madej-Babula, *Funkcjonowanie psychiczne DDA we współczesnym świecie*, w: *(Bez)radność wychowania...?*, red. Z. Marek, M. Madej-Babula, Kraków 2007, s. 117.

ZAKOŃCZENIE

Drogi życiowe studentów dorosłych dzieci alkoholików nie są takie same. Chociaż istnieje pojęcie syndromu DDA, to jednak każda z takich osób w swoim pełnoletnim życiu jako swój bagaż niesie niepowtarzalny zbiór doświadczeń wyniesionych z własnego rodzinnego domu. W przypadku studentów dorosłych dzieci alkoholików wpływ na to mają przede wszystkim odmiennie style picia rodzica lub czasami obojga rodziców, okres trwania ich uzależnienia, kolejność pojawiających się w rodzinie dzieci czy możliwość otrzymania wsparcia poza własnym domem. Wszystkie te czynniki powodują u studentów DDA różny odbiór swojej sytuacji, co w konsekwencji prowadzi do uruchamiania różnorodnych sposobów przystosowania się w pełnoletnim życiu. Wzrastanie dziecka w środowisku domowym z problemem alkoholowym wymaga od niego już jako dorosłej osoby zazwyczaj wielu lat pracy nad sobą dla odzyskania podstawowej równowagi emocjonalnej i uzyskania możliwości kreowania autonomicznie własnego życia. Wpływ bowiem alkoholizmu rodzica lub obojga z nich na studentów DDA jest fundamentalny. Stąd studenci dorosłe dzieci alkoholików prawie w każdej dziedzinie życia mogą czuć się w jakiś sposób okaleczeni czy wyobcowani. Dlatego że wzrastali w takim, a nie innym środowisku domowym, często nie posiadają wystarczającej odwagi, wiary w siebie czy umiejętności dla rozwoju osobistego w dorosłym życiu. Stąd tak ważne jest dla studentów dorosłych dzieci alkoholików, aby konfrontowali się z doświadczeniami, które wynieśli z rodzinnego domu – jeżeli uznają to za celowe, by uczestniczyli w zajęciach terapeutycznych, a jeżeli uważają, że nie są one im potrzebne, to by z osobami bliskimi przepracowali swoją przeszłość. Dorosłe dzieci alkoholików w pracy nad swoim „zdrowieniem” powinny oprzeć się na bezwarunkowej miłości Boga wobec nich. We wspólnocie duszpasterstwa akademickiego mogą doświadczyć żywego kochającego ich Boga poprzez przyjmowane sakramenty, czytanie słowa Bożego i wsparcie wspólnoty. Duszpasterstwo akademickie winno także zatroszczyć się o profesjonalną pomoc psychologiczną i terapeutyczną dla studentów dorosłych dzieci alkoholików. W ramach wspólnoty DA studenci pochodzący z rodzin z problemem alkoholowym powinni mieć możliwość zrozumienia, że bycie DDA nie jest żadnym wyrokiem, a raczej ich życiowym wezwaniem, by realizować się na studiach, mieć przyjaciół i spełniać swoje marzenia.

Studenci z syndromem DDA w odbiorze innych ludzi zazwyczaj postrzegani są jako osoby wrażliwie i empatyczne, jednocześnie jednak często wycofane i jakoś niedostępne. DDA są bowiem przeważnie ludźmi pracowitymi, a zarazem wymagającymi od siebie. Co więcej, wielu z nich potrafi zobaczyć także pozytywne aspekty swojego trudnego dzieciństwa. Część studentów DDA ma w sobie poczucie dumy z tego, jak wykorzystali swoją przeszłość do budowania aktualnej

wartości siebie jako osoby. Pozwala to sporej grupie studentów dorosłych dzieci alkoholików postrzegać swoje pełnoletnie życie jako wartościowe i sensowne, zwłaszcza „oczami wiary”. Znaczna część z nich dostrzega także swój pozytywny stosunek do innych ludzi, gotowość do zaoferowania im bezinteresownej pomocy, swoją umiejętność radzenia sobie w trudnych sytuacjach oraz bycie osobą ambitną, a przy tym odpowiedzialną⁴².

FORMS OF PASTORAL SUPPORT TO STUDENTS FROM FAMILIES WITH ALCOHOL PROBLEM

Summary

A group of adults classified as Adult Children of Alcoholics is growing in our country. Also students belong to this group which causes significant pastoral challenge for academic chaplaincy. Students – Adult Children of Alcoholics – that undergo therapy should obtain special support by community of academic chaplaincy. First of all, in the community, they should experience God's love and anchor their life changes in God's unconditional love towards them. This experience of meeting God should be achieved by Eucharist, sacrament of penance and reconciliation and sacrament of the sick. Joint and individual reflection upon the Bible, as well as prayers within the community of academic chaplaincy, should also become a way of discovering unconditional love of God and His care about every man. Academic chaplaincy, offering community support to Adult Children of Alcoholics students, should also organize professional psychological and therapeutical support for them.

Słowa kluczowe: dorosłe dzieci alkoholików, duszpasterstwo akademickie, pomoc pastoralna, student

Keywords: academic chaplaincy, Adult Children of Alcoholics, pastoral support, students

⁴² Por. M. Borkowska, *Druga strona medalu – pozytywnie o DDA?*, w: www.psychologia.net.pl (dostęp: 22 II 2010)